

Újvári Edit

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

ORCID:0000-0002-4552-1585

Királykuti Anna

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

ORCID:0009-0004-0019-9619

Generációk viszonya a lokális értékekhez Szeged Klebelsberg-telepen

Absztrakt

A Szeged Klebelsberg-telepi lakosság az 1920-as években felépült városrészben alakította ki élénk közösségi életét. Ezek a lokális tradíciók és értékek a rendszerváltozást követően (az 1990-es évektől kezdődően) motivációt jelentettek a városrész civil közösségi életének újjászervezéséhez, intézményi kereteinek kialakításához, Klebelsberg Kuno tiszteletének felelevenítéséhez. Viszont a hagyományok fenntartása a Baby-boomer generáció munkájának köszönhető, a fiatalabb nemzedékek, különösen a Z-generáció nem, vagy csak kis részben kapcsolódnak be a közösségi programokba. A tanulmány ennek okait helyezi fókuszpontba, a témára vonatkozó interjúkat kutatást is hasznosítva. Valamint ismertetünk egy olyan projekt-tervezetet, amely a fiatalokat célozza: a program a Z-generációnak a lokális értékek ismeretébe való bevonásra irányul.

Kulcsszavak: közösségi hagyományok, lokális értékek és identitás, Baby-boomer és Z-generációk, intergenerációs projektterv

Abstract

Generations' attitudes to the local values in Szeged Klebelsberg-Settlement
The population of Szeged Klebelsberg-Settlement developed a lively community life in the district built in the 1920s. The memory of these local tradition and values were the motivation for the reorganisation of the civil community life of the district, the development of its institutional framework and the revival of the honour of Kuno Klebelsberg, after the regime change from the 1990s. However, it is the work of the Baby-boomer generation that has kept these traditions alive, with younger generations especially the Z-generation not or only partially involved in these community programmes. The presentation will focus on the reasons for this, drawing on interview research on the subject. There will also be presented a project proposal targeting young people: the planned programme aims to engage the Z-generation in local values thus strengthen their local identity.

Keywords: community traditions, local values and identity, Baby-boomer and Z-generation, intergenerational projekt-plan

Bevezetés

A Szeged Klebelsberg-telep városrész közösségi életének sajátosságairól, a lokális kulturális örökség fennmaradásának dinamikájáról 2022-ben készült a *Klebelsberg-hagyományok Szeged Klebelsberg-telep közösségi életében* című TDK dolgozat. A kutatás részeként, a téma történeti vonatkozású részeinek feldolgozását követően – témavezetőként és a dolgozat

szervezőjeként –fókuszcsoporthoz és személyes interjúkat szerveztünk a városrész lokális értékeinek fenntartásában meghatározó szerepet játszó személyekkel. Olyan helyi lakosokról van szó, akik a telep évszázados történetében¹, az egykori „Vasutastelep”, majd 1928-tól „Gróf Klebelsberg Kuno-telep” alapításában szerepet játszó egykori vasutascsaládok leszármazottai, korosztályukat tekintve a baby boomer generáció tagjai. A telepi mikroközösség 1980-as évekig tartó viszonylagos zártságának következtében, az interjúalanyokra teljes mértékben érvényes William Strauss és Neil Howe kutatópáros generációmeghatározása, mely szerint: „a generáció olyan személyek csoportja, akik azon a történelmi időn és téren osztoznak, mely kollektív személyiséget biztosít nekik” (McCrimdell, Wolfinger 2010: 14).

A részben veterán, döntően baby boomer-generáció² helyi tagjainak gyermekkorát, szocializációját a városrész zárt, összetartó közösségi élete határozta meg, amelyet számos visszaemlékezés, hiteles, emberi történet írott változatával örökítettek meg a helytörténeti kötetek³. Ez a generáció nagy jelentőséget tulajdonít a helyi hagyományoknak, azt kiemelkedő értéknek tartja, fenntartásában aktív szerepet vállal.

A lokális örökség fenntartásában közreműködő interjúalanyokkal készített interjúk rávilágítottak egy generációs problémára, ezért ezt az aspektust érdemes elmélyültebben megvizsgálnunk, tehát a TDK-dolgozatban felmerült téma generációkutatásból történő továbbgondolására teszünk kísérletet. Tanulmányunkban ezt helyezzük fókuszba, a megoldásra egy konkrét, a generációs szakadékot áthidaló programra is javaslatot téve. A tervezett közösségfejlesztő projekt eredményessége érdekében megkerülhetetlen a generációkutatás eredményeinek áttekintése, valamint a célcsoport, a Z-generáció számára megfelelő edukációs sajtósajátságok, módszertanok alkalmazása. A különböző generációk együttműködésére vonatkozó, a munkahelyi eredményesség növelését célzó humánfejlesztési kutatások és tanulmányok is hasznosak a témánk szempontjából.

Generációs szakadék a Klebelsberg-telepi hagyományörzésben

A TDK-kutatás során a helyi közösségi életre vonatkozó interjúválaszok egybehangzóan kiemelték, hogy Szeged Klebelsberg-telep lakosságára az 1950-es, 1960-as évekig erős közösségi összetartozás volt jellemző, amelynek felelevenítésében az 1929-es „Gróf Klebelsberg Kuno-telepi Polgári Kör” örökségét követve, az 1999-ben megalapított „Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület” vállal szerepet. A helyi Harangláb Nyugdíjasklubban szintén meghatározó az egykori telepi közösségi élet hagyománya. Ugyanakkor a városrész lokális örökségének fiatalok számára történő továbbadását problémásnak látják. Ez természetesen nem csupán helyi, hanem általános jelenség, amely együtt jár a Z-generáció közösségi kapcsolatainak gyengülésével. Annak ellenére, hogy 2015-től kezdődően a helyi, klebelsbergi iskola épülete önkormányzati támogatásnak köszönhetően közösségi házként funkcionál, a lokális értékek folytonossága nem biztosított. Ennek több okát is említették az interjúalanyok, köztük a generációs szakadék problémakörét is.

A városrész lakosságának összetétele az 1980-as évek helyi építési hullámától kezdődően átrendeződött, a telepet alapító, összetartó vasutascsaládok közé újonnan beköltöző családok eleve nem rendelkez(het)tek lokális identitással. Valamint az X és Y generáció tagjai, munkahelyi leterheltségeikből eredően, nem vesznek részt a városrész hagyományait ápoló ünnepeken (Klebelsberg-ünnepség: október eleje; Telep Napja: június eleje). Legfeljebb az egyesület által szervezett szórakoztató programokba és sportrendezvényekbe (majális, gyermeknap, focikupa, futóverseny, sportklubok) kapcsolódnak be. Emiatt Szeged Klebelsberg-telep az „alvó települések” jegyeit mutatja, a lakosság aktív része a városban tölti ideje jelentős részét, a közösségi élet sem köti a városrészhez. Elvileg a Z-generáció tagjait lehetne aktívabban bevonni,

¹ A városrészt a trianoni döntést követően Vajdaságból és Erdélyből Magyarországra áttelepülő vasutascsaládok alapították, „Vasutas Házépítő Szövetkezetet” alkotva, az 1920-as években (Újvári 2007).

² A generációk megnevezésében a Steigervald Krisztián által is képviselt felosztást követjük (Steigervald 2020: 55–58).

³ Weber Mihály: *Új honfoglalás*, Klebelsberg-telep 1928–1934 között (Újvári 2007); telepi lakosok visszaemlékezései gyermekkoruk telepi környezetére (Nacsá 2018).

közösségi élményt biztosító programokon keresztül, de az interjúalanyok erre nem látnak esélyt.

A kutatómunka során készített interjúk kiemelték azt a közösségi életet gyengítő folyamatot, amit a helyi, a Szegedi Alsóvárosi Általános Iskola tagintézményeként működő, négy osztályos iskola (a csökkenő gyermeklétszám miatti) megszüntetése okozott a 2000-es évek elején, éppen a telep Z-generációhoz tartozó fiataljainak korai szocializációs időszakában. Teljessé vált az a folyamat, amelynek eredményeként a telepi gyermekek különböző szegedi iskolákba járnak már 6-7 éves koruktól kezdődően, így sem köztük, sem a szülők között nem alakul ki a helyi iskola által generált szocializáció és identitás. Ebből eredően már a fiatalok, a Z-generáció tagjai közötti nemzedéki kapcsolódások is esetlegesek, fragmentáltak.

Mindebből az következik, hogy a fiatal nemzedék esetében nincs összetartó közösség, nem ismerik lakóhelyük egy évszázados, kiemelkedő és eredményes összefogást bizonyító közösségi hagyományait. A helyi közösségi házban 2015-ben létrehozott Szeged Klebelsberg-telepi Helytörténeti Gyűjtemény jól strukturáltan bemutatja ugyan a városrész történetét, a helyi Klebelsberg-tisztelet okait és sajátságait, de ezek az értékek nem rezonálnak a fiatal korosztályban. Sőt, a közösségi házban több alkalommal kezdeményezett Ifjúsági klub sem bizonyult működőképesnek. Az egyesület által szervezett „Klebelsberg-vetélkedők”-be is az idősebb korosztály tagjai kapcsolódtak be.

A városrész hagyományörzésének aktív képviselőivel felvett fókuszcsoportos és személyes interjúkból⁴ megállapítható, hogy a helyi hagyományok átadása a fiatalok számára nehézséget okoz, az idősek kevésbé tudják megszólítani őket. Telepi iskola hiányában a hagyományokat nincs kinek továbbadni, a Z-generáció kiesik a hagyományörzésből. Mivel nem alkotnak közösséget, a helytörténeti múlt és a közösségi hagyományok iránt is kevésbé fogékonyak. Baricz Zsoltné Tihanyi Magdolna, a Polgári Kör Egyesület egyik vezetőségi tagja az alábbi gondolatokat fogalmazta meg a helyi hagyományok ápolásának nehézségeiről.

„Nincs iskola, és nem ismerjük az iskolás gyerekeket, ez a legnagyobb hiány, amikor keresünk szereplőket, akiket be szeretnénk vonni [az egyesületi programokba]. Óvoda van, őket mindig tudjuk kérni, és részt is vállalnak, de az iskolás korosztály kiesett. Nem tudjuk megszólítani, mi már öregek vagyunk, nincs kapcsolatunk gyerekekkel. Úgy érzem, hogy a mi korosztályunk, tehát a nyugdíjas korosztály, az minden területen megszólítottnak érzi magát. De a programokat úgy kellene bővíteni, hogy minél több iskolás korút és fiatalot meg tudjunk szólítani.” (Királykúti 2022).

Gáspár Ferencné Hegyi Zsuzsanna, a Polgári Kör Egyesület vezetőségi tagja szerint Klebelsberg munkásságát és a helytörténetet kellene elsősorban megismertetni a fiatalokkal.

„A szép hagyományok gyökerei minket erősítenek, és igenis, ott kell a gyökereknél kezdeni. A gyökerekhez való ragaszkodás ott kezdődik, hogy helytörténet, de az már nagyon nehéz, hogyan lehet bevonzani, hogyan lehet megismertetni Klebelsbergnek a munkásságát a fiatalokkal. Az itteni mostani fiatalok többségében nem ismerik egymást, nem együtt nőnek fel, ez nagy problémát okoz a hagyományörzésben.” (Királykúti 2022).

Nacsa Jánosné Kovács Mária, a *Múltidéző. Szeged Klebelsberg-telepi visszaemlékezések* című kötet szerkesztője szerint sem jellemző a fiatalok aktivitása Klebelsberg-telepen. Ő is kiemeli a generációk közti kapcsolatok hiányát: „A fiatal nyugdíjasok jobban bevonhatók mindenbe, mint azok, akik dolgoznak, a fiatalok meg inkább csak a saját köreikben vannak” (Királykúti 2022). A Szeged Klebelsberg-telepi hagyományokat tehát az idősebb korosztály élteti, az interjúalanyok szerint a fiatalok motiválására külső hatás és szülői ösztönzés lenne szükséges.

⁴ A TDK kutatómunka során, Szeged Klebelsberg-telepen 2022. október 10–12-én zajlottak az interjúfelvételek, amelyeknek névvel történő közzétételéhez hozzájárultak az interjúalanyok (Királykúti 2022).

Intergenerációs lehetőségek

Generációelméleti szempontból a lokális örökség folytonosságának problémája mögött – egyéb szociológiai tényezők mellett – a baby-boomerek és a Z-generáció közti generációs szakadék határozható meg. Ha olyan közösségfejlesztő program tervezését határozzuk el, amely a boomer-nemzedék által képviselt lokális örökség Z-generációnak történő továbbadását célozza, akkor egyrészt figyelembe kell vennünk az idősödő társadalom problematikáját, az annak kezelésére kialakított kreatív, aktivizáló módszereket, másrészt a Z-generációs adottságokat és az azokra építő edukációs metodikát. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a technológiai fejlődés, elsősorban a digitális világé, olyan robbanásszerű változást hozott, amely felerősítette a generációkat elválasztó különbségeket (Lestyán, Mészáros 2017: 4). Hiszen a mélyülő digitális szakadék különösen érvényes a jelenlegi nagyszülő – unoka korosztályokra.

A demográfiai korfa változásával a 21. századot „az idősek évszázadának” tekintik, ezért is szükséges, hogy a szociálpolitika előtérbe helyezze az elöregedő társadalom problémáját (Horváth-Fekete 2005: 3). Az idős korosztály aktivizálását, a generációk közötti partnerség elősegítését a szociális és a közművelődési intézményrendszernek is fel kell vállalnia. A többgenerációs családmodell eltűnése és ezzel összefüggésben az idős generáció elmagányosodása a hagyományok átadását is ellehetetleníti. Konrad Lorenz 1972-ben, saját meghatározása szerint, „jeremiádként” fejtette ki az emberiséget szerinte fenyegető nyolc fő veszélyt. Hetedik vétekként nevezi meg az akkori beat-nemzedéknek (a mai boomer-generációnak) az idősebb (veterán) nemzedékek elleni ’68-as lázadását, amelyet a „tradíciók lerombolása” miatt tartott veszélyesnek (Lorenz 2001: 80). Lorenz amellett érvel, hogy a kultúrával való azonosulás természetes és mély emberi igény, a hagyományok átvétele az idősebbektől – a szükséges megreformálással – nagyon fontos, ennek hiánya „identitászavart” okoz (Lorenz 2001: 118). Steigervald Krisztián generációkutató szintén fordulópontként említi a generációs kapcsolatrendszerben az 1960-as éveket, amelytől kezdődően a technológia eszközök fejlődése, széleskörű alkalmazása a közösségek háttérbe szorulását és az egyén előtérbe kerülését eredményezték (Steigervald 2020: 17).

A közösségek gyengülése és a generációk eltávolodásának problémája olyan társadalmi kihívás, amely tudatos programokkal enyhíthető. Például Győrben 2005-ben kezdték meg a *Generációk egymás közt, egymásért* elnevezésű projektet, amelynek keretében az idősotthonok lakói, nyugdíjas klubok és a város közoktatási intézményei, valamint a Széchenyi István Egyetem hallgatói közötti intergenerációs programokat valósítottak meg. A rendezvények, programok célja: „a generációk és az idősek egymás közti kapcsolatának erősítése, a múlt értékeinek közös felkutatásával, régi események, hagyományok, népszokások, mesterségek bemutatásával, amelyben az idős emberek és a fiatalok aktívan részt vesznek” (Horváth-Fekete 2005: 8). A győri projekthez az ország számos településéről csatlakoztak idősekkel foglalkozó intézmények, minden esetben a hagyományokat őrző programokat valósítottak meg, generációk összekapcsolásával. A projekt elemeként került sor a *Generációk közötti kapcsolat erősítése* elnevezésű programra is, amelynek keretében a győri egyetemisták és a „Nyugdíjasok Garzonháza” lakói olyan vetélkedőn vettek részt, amelyben a különböző generációkhoz tartozók alkotnak vegyes csoportokat.

Az Európai Unióban 2012 volt az aktív idősödés és a generációk közötti szolidaritás európai éve, amelynek hivatalos dokumentuma az emberi társadalom egyik alapelveként ismeri el a generációk közötti szolidaritást. A demográfiai mutatók mentén a tevékeny idősor megvalósítását a 21. század egyik meghatározó kihívásának tekintik, a tematikus év célja „a tevékeny idősor értéke tudatosításának erősítése, az információcsere ösztönzése, a tevékeny idősorral kapcsolatos politikák támogatása és az Unió és a tagállamok, valamint az állami és magánszektorban tevékenykedő valamennyi érdekelt fél konkrét fellépéseit szolgáló keret létrehozása”. Az intergenerációs kapcsolatok előtérbe helyezése is megfogalmazódik a dokumentumban: „mindenekelőtt az olyan programokat kellene fontolóra venni, mint például a »generációs mentorálás«, mely ösztönzi az idősebb szakértők és a fiatal nemzedék közötti eszmecserét a munkahelyen és a képzések során, (...) ösztönözni kell a fiatalok és idősek közötti tevékeny

párbeszédet és tapasztalatcserét; ebben az összefüggésben hangsúlyozza a nemzedékek közötti projektek szerepét⁵.

Ennek az európai elvnek megfelelően, Varga László a következőképpen hangsúlyozza az intergenerációs tanulás jelentőségét: „Serkenti a szociális kapcsolatok generációkat átfogó kialakítását, támogatja a kulturális tapasztalatcserét. Hiánya esetén a generációk beágyazódnak saját világukba, fiatalok és idősek tapasztalati élményei között alapvető különbségek lesznek, melyek generációk közötti gátakat eredményeznek” (Kardos 2012: 6). A hatékony kapcsolatteremtésnek meghatározó eleme az interakció, a bevonódás, ezért is van nagy jelentősége a közös élményre építő programoknak, amelyekre számos hazai és külföldi példa található a *Generációk közötti tanulás* című kiadványban (Kardos 2012).

A generációk közötti kapcsolatok eredményes megteremtéséhez, fejlesztéséhez a jelenlegi fiatal generáció, a „Z-sek” sajátos nemzedéki adottságait is reálisan kell látni. A szakirodalom a Z-generáció jellemzőiként sorolja fel a folyamatos mobilhasználatot, az IKT eszközökre való nyitottságot, a hagyományos metodikák iránti motiválatlanságot. Mindemellett az interaktivitás iránti igény, a csoportfeladatok, játékos feladatok kedvelése is jellemzi ezt a nemzedéket (Varga 2017: 17). Steigervald Krisztián a Z-generáció élményközpontúságát hangsúlyozza, a fiatalok számára az offline és az online világ határai elmosódnak, a kép- vagy videóalapú információ kerül előtérbe. IKT készségeik jellemzően magasabbak, mint az idősebb generációké: „a tudás irányának rendszeres megfordulása (fiataloktól az idősek felé) elképesztően magabiztossá teszi a Z-seket” (Steigervald 2020: 131–148). Ehhez kapcsolódik a „fordított szocializáció” fogalma, amely az új, fiatalabb generáció tagjai által használt infotechnológiai eszközök alkalmazásának tudásmegosztását jelenti az idősebbekkel, amely generációs hídként is működhet (Századosné Lerf 2017). Szegeden is több olyan program megvalósult az középiskolai közösségi szolgálat keretében, amelyek során középiskolások tanították az internethasználatra a nyugdíjas korosztályhoz tartozókat. A munkahelyeken is jelentkező generációs szakadék csökkentése, ezáltal a hatékony munkavégzés érdekében megjelentek olyan módszertanok, amelyek számot vetnek ezekkel a generációs különbségekkel. Például a GEN GAME módszer a különböző korosztályhoz tartozó kollégák közös programja, olyan játéktevékenység, amely közelebb hozza a munkatársakat, ezzel alapozva meg közös munkavégzés hatékonyságának növelését (Századosné Lerf 2017: 191).

Ugyanakkor a Z-generáció esetében még az X-generációs szülőkkel is digitális szakadék alakul(hat) ki, az IKT eszközök eltérő használata miatt. A Z-seknél a netes kapcsolattartás jelentősége olyannyira előtérbe kerül, hogy a személyes baráti társaságot mikroplatformok helyettesítik, amelyek az érdeklődési kör köré szerveződnek. Bár a kooperációs készségekre az online térben játszódó játékok esetében is szükség van, tehát ez a fontos készség fejlődik, viszont a személyes kapcsolattartás ritkább, ennél fogva a kommunikációs készségek csiszolására kevesebb az alkalom (Steigervald 2020: 143–44). Ezért is rendkívül fontos a személyes jelenléttel megvalósuló, közösségi élményre alapozó kreatív programok szervezése a fiatalok számára, amelyben ugyanakkor az IKT eszközök is szerepet kapnak.

A Jekkel szerzőpáros a Z-generációt célzó oktatási metodikával kapcsolatban kiemeli a kreativitás, a problémamegoldó, tapasztalati alapú tanulás alkalmazásának fontosságát, az asszociatív tanulási gyakorlat szerepét. Ennek mentén hangsúlyozzák, hogy az a hatékony program, amelynek során a „Z-generáció nyelven” zajlik a kommunikáció, folyamatos aktivizálás és gyors visszacsatolás történik, építenek a vizuális információkra (Jekkel, Jekkel 2017: 34–35). Ezért is célszerű a szintén Z-generációs Közösségszervezés BA szakos egyetemi hallgatók szakmai és nemzedéki tapasztalataira alapozni a Klebelsberg-telepi hagyományok megismertetését célzó program kidolgozása és megvalósítása során.

Számot kell vetni azzal is, hogy általában mély generációs szakadék állapítható meg a jelenlegi boomer- és Z-generáció között, azaz a nagyszülő–unoka kapcsolatokban. Hiszen az új technológiai rendszerek, az okoseszközökön működő közösségi média keretei alapvetően átalakították a kommunikációt, amely a személyközi kapcsolatrendszerben, annak stílusában is jelentős

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2011. szeptember 14-i 940/2012/EU határozata az aktív idősödés és a nemzedékek közötti szolidaritás európai évről (2012) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2015-0241_HU.html

változásokat eredményezett, ahogy erre Steigervald Krisztián is felhívja a figyelmet. Az új, multimédia-használat által dominált életstílus, az „új elektronikus otthonok” jellemzője az otthonközpontúság és az individualizmus (Castells 2005: 486). Az új technológiai eszközök használata még a családi kapcsolattartást is negatívan befolyásolja, a személyesség háttérbe szorulását eredményezi, ami negatívan befolyásolja a gyermeki szocializációt (Fekete 2018). A X és Y-generációs szülők okoseszköz-használata a gyermekek természetes közösségi-családi szocializációját is nehezíti, gátolja, és mindez kihat a következő, az Alfa-generáció szociális és kommunikációs készségeinek formálódására (Steigervald 2020: 148). Ezek a tendenciák nehezítik az emberi csoportalkotás hagyományos módozatainak érvényesülését, sőt, szélsőséges esetekben annak már a lehetősége ellen is hatnak. Emiatt is nehéz a Z-generáció tagjait közösségi élményt biztosító programokba bevonni, a közösségi értékek vállalására, a lokális örökséget megismerő-átadó aktivitásra és bevonódásra ösztönözni őket.

Intergenerációs projektterv

A fentebb részletezett tényezők miatt nagy kihívás, de nem lehetetlen megvalósítani a Szeged Klebelsberg-telepi közösségi értékek és hagyományok megismertetését célzó programot, amely generációs hídként szolgálna. A generációs különbségek és a Klebelsberg-telepi tapasztalatok alapján a felmerülő problémára jó megoldás lehet egy olyan program, amely képes egymáshoz közelebb hozni az idősebb és fiatalabb generációkat, valamint élményteli módon valószínűsíti meg a közösségi értékek tudatosítását. Úgy véljük, hogy játékos formában meg lehet szólítani a fiatalokat, ezért a cél egy olyan csapatvetélkedő megtervezése a 2023. évi helyi Klebelsberg ünnepséghez kapcsolódóan, amely alkalmas a hagyományok ápolására, és képes a fiatalokat bevonni a telepi életbe, ismertté tenni számukra Klebelsberg Kuno és a helytörténet gyűjtemény, örökség jelentőségét.

A Közösségszervezés BA szakos tanulmányok során szerzett tapasztalatokat és ötleteket felhasználva dolgoztunk ki egy középiskolásoknak szóló, Klebelsberg és Klebelsberg-telep témájú csapatvetélkedőt, amely 2023. október elején valósul meg. A projekt célcsoportja elsősorban a Z-generáció tagjai, vagyis telepi középiskolások, azért, mert elsősorban az ő életükben szeretnénk erősíteni a lokális értékek ismeretét és fontosságát. A vetélkedőre hat négyfős csapat jelentkezését várjuk, amelyek tagjai telepi kötődésűek. A programba való benevezés feltétele a csapatnév kitalálása, valamint egy, a csapatok által elkészített (helytörténeti vagy Klebelsberg témájú) poszter, hogy ráhangolódjanak és készüljenek az eseményre. A csapatok számára a felkészüléshez és a poszter készítéséhez helytörténeti szakirodalmat biztosítunk.

A csapatok motiválásának is jelentősége van a szervezés során, ugyanis el kell érniük, hogy a fiatalok érdeklődve vegyenek részt az eseményen. Mivel a vetélkedőn olyan feladatok is lesznek, amelyek előzetes felkészülést igényelnek, a motivációjukat és a részvételüket vonzó nyereseményekkel kívánjuk elérni. Az előzetes felkészüléshez a csapatok számára biztosítjuk a két helytörténeti kiadványt (Újvári 2007, Nacsa 2018), a szükséges olvasmányok kijelölésével. Olyan díjakat szeretnénk kisorsolni a résztvevő csapatok között (pl. szabadulószoza, Crazy Jump stb.), melyek a személyes közösségi élményt erősítik, hozzájárulnak a csapatépítéshez, hiszen ez a Z- és Alfa-generáció mindennapjaiban kevésbé érvényesül. A győztes csapat tagjai számára a fődíj a 2024. évi Szegedi Ifjúsági Napok napijegye lesz. A nyereseményeket az elnyert Szeged Megyei Jogú Város önkormányzati kiírású pályázat (Városi Kulturális Keret) finanszírozásával, valamint helyi szponzorok támogatásával biztosítjuk. A korosztály számára vonzó díjazás nagyon fontos, hiszen e motiváció révén érhetjük el a bevonásukat a programba.

A generációs kapcsolódás kialakítása érdekében nagy hangsúlyt fektetnénk arra, hogy a telepen működő Harangláb Nyugdíjasklub és a Polgári Kör Egyesület tagjait is bevonjuk a programba. Az általunk megtervezett Z-generációs programban számítunk a helyi baby-boomer generáció tagjainak részvételére is. Ennek alapján az idősebb lakosok nagyobb szerepet kapnak a program egyes elemeiben, őket is bevonjuk a megnyitó, a feladatok állomásainak és a záró közös bográcsozás lebonyolításába. Ez a törekvés lehetővé teszi, hogy az idősebbek közelebb kerüljenek a fiatalokhoz, illetve azt is, hogy közös élményben legyen részük.

A vetélkedő tervezése egyetemi kurzus (A kulturális és humánfejlesztési projektek menedzsmentje) keretén belül történik, szaktársak segítségével. A tervezés során már készült feladat-

lebontási struktúra, tevékenységlista, erőforrás tervezet, ütemterv és költségtervezet. A vetélkedő megvalósítása során az évfolyamtársak és az alsóbb éves hallgatók segítségére is számítottunk, akik az egyes állomásokon bonyolítják le a feladatokat. A projektmódszertan követelményeit figyelembe véve, a bevont diákok aktív, alkotó folyamataira, a feladatok komplex jellegére, az önálló tapasztalatszerzésre, a csapattagok közti kooperációra helyezük a hangsúlyt (Hortobágyi 2002: 10–14).

A csapatvetélkedő állomásainak feladatait annak figyelembevételével terveztük meg, ami a Z-generációra vonatkozó, fentebb említett kutatásokban megfogalmazódott: IKT eszközök használata, kreativitás stb. Mivel a mostani középiskolások a „digitális nemzedék” tagjai, és nagy szerepet játszik az életükben az okoseszközök használata, úgy gondoljuk, a hagyományos feladatokba érdemes olyan digitális elemeket is beépíteni, amelyekben ezeket a készségeiket is hasznosítani tudják. Ezáltal hagyományos, és egyben digitális feladatok keretein belül ismerhetik meg Klebelsberg Kunot és Klebelsberg-telepet. A feladatok lebonyolításában telepi idős lakosok vesznek részt, így ők is átélhetik a közösségi játék élményét.

A feladatok típusait tekintve, a vetélkedőn lesznek elméleti, logikai, gyorsasági, mozgásos és digitális feladatok. A keresztrejtvény során a Közösségi Házban található helytörténeti gyűjteményben kiállított tablókra kell megtalálni az egyes meghatározásokhoz, kérdésekhez tartozó megoldásokat, amelyek Klebelsberghez és a telep történetéhez kapcsolódnak. A Puzzle feladatnál Klebelsberg-telepi jellegzetességek fényképeit (harangláb, telepi óvoda, Klebelsberg-emlékmű, *Hírharang* folyóirat⁶ borítója) kell a csapatoknak minél gyorsabban kirakni puzzle formájában. A csapatok akkor kapják meg az egyes puzzle-darabokat, ha helyesen válaszolnak a helytörténeti kérdésekre. Az activity játéknál a csapatok tagjainak a játék szabályainak megfelelően, a kártyákon látható, Klebelsberghez és a telephez kapcsolódó fogalmakat, jelentős eseményeket, hagyományokat kell elmutogatni, lerajzolni, vagy körülírni. A csapattagok egymást váltják, amíg le nem telik az idő, és a cél az, hogy adott időn belül minél több pontot szerezzenek. A feladatok között szerepelni fog egy szónoki beszéd megírása is; a csapatok közösen írnak egy szónoki beszédet Klebelsberg nevében, a kultúra és az oktatás fontosságáról, valamint arról, hogy mindez mit jelent számukra. Ehhez szükséges lesz előzetes felkészülés, amelyet a csapatok számára kiosztott helytörténeti kiadvány alapján oldhatnak meg. Annak érdekében, hogy a csapatokat mozgásos feladattal is aktivizáljuk, rendezünk egy vasúti-hajtány versenyt, a Klebelsberg-telephez közeli szegedi Rendezőpályaudvaron. A csapatok egymás ellen versenyeznek, és időre kell a vasúti hajtánnyal egyik pontból a másikba eljutni. Ez kötődik a telep vasutas múltjához, valamint több alkalommal sor került helyi rendezvényeken ilyen jellegű versenyre.

A generációk összekapcsolását elősegítő egyik feladat a Kahoot játék lesz, ugyanis, míg a fiatalok jól ismerik a játék menetét, addig az időseknek az újdonságnak számít. Azok az idős lakosok, akik használnak okostelefont, egy kis segítséggel szintén be tudnak kapcsolódni a játékba, amely a regisztrációt követően egyszerűen, jól átláthatóan működtethető. Ezáltal ők is részeseülhetnek a közös kvízzjáték élményében, s a fiatalok is láthatják, hogy az idősek is képesek elsajátítani a digitális eszközökkel kapcsolatos új ismereteket.

A generációk közötti kapcsolat kialakítását segítheti elő az Élő Könyvtár. Ez a módszer Dániából származik, egy dán ifjúsági civil szervezet dolgozta ki 2000-ben az ifjúság aktivizálása érdekében. Az alapötlet szerint egy olyan fizikai teret kívántak létrehozni, amelynek berendezése éppen olyan, mint egy könyvtaré, a benne lévő „könyvek” pedig valójában emberek, a maguk életútjával, történeteikkel. A módszer megteremtői szerint a közvetlen beszélgetés hiteles ismereteket és élményt nyújt, valamint „Az Élő Könyvtár az emberi jogok és az emberi méltóság tiszteletét elősegítő eszköz” (Abergel 2005). A dán kezdeményezés pozitív megítélést kapott, majd 2001-ben már a budapesti Sziget Fesztiválon is szerveztek Élő Könyvtárat. Ezt követően már Európa több országában, számos eseményen helyet kapott a módszer. A „kikölcsönözhető” élő könyvek az olvasókkal párbeszédet folytatnak, s válaszolnak az olvasók kérdéseire is (Abergel 2005: 9). Az Élő Könyvtáraknak mindig előre meghatározott céljuk és témájuk van, mindig az adott eseményhez kapcsolódnak, tehát a szervezőknek a tervezés során meg kell

⁶ Szeged-Klebelsberg-telepi Polgári Kör havonként megjelenő helyi kiadványa a *Hírharang*: <https://klebelsberg-egyesulet.hu/hirharang/>

határozni a szándékot és a megvalósítás módját, helyszínét, illetve a szervezők szerepét is tisztázni kell (Abergel 2005: 23).

A módszer szempontjait és lehetőségeit figyelembe véve, a Klebelsberg-telepi vetélkedő során szeretnénk Élő Könyvtárat alkalmazni úgy, hogy beépítjük az állomások feladatai közé. A vetélkedő esetében az Élő Könyvtár szereplői a baby-boomer generáció telepi tagjai lesznek, akiket az „olvasók”, vagyis a telepi fiatalok személyes beszélgetés során ismernek meg. Kiválasztunk olyan helyi időseket, akik szorosan kötődnek a telephez, és szívesen mesélnének a múltjukról, gyermekkorukról és a telephez fűződő viszonyukról, élményeikről. A csapatok véletlenszerűen kölcsönzik ki az Élő Könyvet: húznak egy nevet, és az alapján minden csapathoz egy, az idősebb generációhoz tartozó résztvevő kerül. A feladat során a csapatoknak egyéni szempontrendszer szerint egy beszélgetést folytatni az idős telepi lakossal. A kérdéssort is a csapatok állítják össze az alapján, hogy mit tartanak fontosnak megkérdezni a beszélgető partnertől mint Élő Könyvtől. Ezt követően egy összegzést kell készíteni a beszélgetés alapján, majd ezt a csapatok felolvassák. Mivel a feladat értékelése szubjektív, ezért a csapatok a feladat teljesítéséért kapnak azonos pontszámot.

A vetélkedő azért segít közelebb hozni egymáshoz a generációkat, mert az idősebbek is segítenek lebonyolítani a feladatokat, ezáltal teljes mértékben bekapcsolódnak a programba, a fiatalok pedig közelebről megismerhetik a telepi idősök életét, szokásait. A játékos feladatok pedig jó lehetőséget biztosítanak a két generáció számára, hogy jobban megismerjék és elfogadják a két korosztály sajátosságait, a közös élménynek köszönhetően közelebb kerüljenek egymáshoz.

Konklúzió

Mivel a lokális értékek, hagyományok továbbadása mindig is a generációk természetes kapcsolata révén valósult meg, a fentebb vázolt, intergenerációs projekttervvel is ezt a modellt követjük. A Z-generációs fiatalokat célzó, boomer-generációhoz tartozó idősebbeket bevonó csapatvetélkedő olyan élményalapú, közösségi program, amely elősegítheti a Szeged Klebelsberg-telepi lokális értékek átadását. A projekt eredményessége érdekében megkerülhetetlen az érintett generációk sajátosságainak figyelembevétele, az arra történő építés, valamint a generációs kapcsolatokat elősegítő módszerek alkalmazása. A generációs szakadék csökkentéséhez a beszélgetést, kooperációt, közös élményt elősegítő program járulhat hozzá, melynek hatékonyságát a megvalósítást követően további kutatással szükséges monitorozni.

Irodalom

- Abergel, R., Rothemund, A., Titley, G., Wootsch, P. (2005). *Nézz a borító mögé! Útmutató az Élő Könyvtár szervezői számára*. Európai Ifjúsági Központ. <https://rm.coe.int/living-library-guide-hu-2005/16808d0173> Utolsó letöltés: 2023. 05. 02.
- Castells, M. (2005). *A hálózati társadalom kialakulása. Az információ kora I. Gazdaság, társadalom, kultúra*. Gondolat – Infónia.
- Fekete M. (2018). *eIDŐ, avagy a szabadidő behálózása: Generációs kultúrafogyasztás a digitális korban*. Belvedere Meridionale.
- Hortobágyi K. (2002). *Projekt kézikönyv*. Budapest, Iskolafejlesztési Alapítvány.
- Horváth-Fekete V. (szerk. 2005). *Generációk egymás közt, egymásért*. Győr megyei Jogú Város Önkormányzata.
- Jekkel D., Jekkel O. (2017). Generációs különbségek az infokommunikációs eszközök használatában, az oktatás optimalizálása az új igényekhez. In: Lestyán K., Mészáros A. (szerk.): *Generációso(k)k: tanulmányok a generációk témakörében*. Szent István Egyetemi Kiadó. 26–39.
- Kardos A. (szerk. 2012). *Generációk közötti tanulás*. Tempus Közalapítvány.
- Királykúti A. (2022). *Klebelsberg-hagyományok Szeged Klebelsberg-telep történetében*. TDK dolgozat, kézirat.
- Lestyán K., Mészáros A. (szerk. 2017). *Generációso(k)k: tanulmányok a generációk témakörében*. Szent István Egyetemi Kiadó.
- Lorenz, K. (2001). *A civilizált emberiség nyolc halálos bűne*. Budapest, Cartaphilus.
- McCrinkle, M., Wolfinger, E. (2010). Az XYZ ábécéje. A nemzedékek meghatározása, *Korunk* 11., 13–16.
- Nacsa J. (2018). *Múltidéző – Szeged-Klebelsberg-telepi visszaemlékezések*. Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület.
- Steigervald K. (2020). *Generációk harca. Hogyan értsük meg egymást?* Partvonal.

- Századosné Lurf A. (2017). Gen Game modell – Multigenerációs együttműködés fejlesztése. In: Lestyán K., Mészáros A. (szerk.): *Generációso(k)k: tanulmányok a generációk témakörében*. Szent István Egyetemi Kiadó. 189–198.
- Újvári Edit (szerk. 2007). *Szeged-Klebelsberg-telep története*. Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület.
- Újvári Edit (2016). Kulturális és közösségi élet – egyesületi szervezésben. A Szeged-Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület közösségszervező munkája. *Kulturális Szemle*.
<https://www.kulturalisszemle.hu/storage/app/media/pdf/Kulturalis-Szemle-2016-2-ujvari-edit-kulturalis-es-kozossegi-élet-egyesületi-szervezésben-a-szeged-klebelsberg-telepi-polgari-kor-egyesulet-kozossegszervezo-munkaja.pdf> Utolsó letöltés: 2023. 05. 19.
- Varga Erika (2017.) Módszertani eltérések és attitűdbeli különbségek generációnként az oktatásban. In: Lestyán Katalin, Mészáros Aranka (szerk.): *Generációso(k)k: tanulmányok a generációk témakörében*. Szent István Egyetemi Kiadó. 8–25.